

MA'RIFATPARVAR JADIDLARNING G'OYALARI TAHLILI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA SHARQONA TARBIYANI SHAKLLANTIRISH

Muxarram Rejabboyeva Odiljon qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada jadidchilik harakati g'oyalarining boshlang'ich sinfi o'quvchilarida sharqona tarbiyani shakllantirishga ta'siri tahlil qilinadi. Jadidlar tomonidan ilgari surilgan ilm-ma'rifat, axloqiy tarbiya, milliy ong, vatanparvarlik va mustaqil fikrlash tamoyillari zamonaviy ta'lim tizimida qanday joriy etilishi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, boshlang'ich sinflarda ilmiy va tarbiyaviy jarayonni innovatsion metodlar bilan uyg'unlashtirish yo'llari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: jadidchilik, sharqona tarbiya, boshlang'ich ta'lim, ma'rifatparvarlik, ilm-ma'rifat, axloqiy tarbiya, vatanparvarlik, pedagogik innovatsiyalar, milliy qadri

KIRISH

Ta'lim va tarbiya har qanday jamiyat taraqqiyotining asosi hisoblanadi. O'zbekistonning boy tarixiy merosida jadidchilik harakati muhim o'rin egallaydi. XX asr boshlarida shakllangan bu harakat nafaqat ilm-fan, balki ta'lim va tarbiya tizimining rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Jadidlarning asosiy maqsadi milliy uyg'unlash, ilg'or pedagogik usullarni joriy etish va yosh avlodga zamonaviy bilim berish orqali taraqqiyotni jadallashtirish edi. Shu bois, bugungi kunda jadidlarning g'oyalari boshlang'ich sinfi o'quvchilarida sharqona tarbiyani shakllantirish uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Sharqona tarbiya esa, o'z navbatida, axloqiy poklik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik, oilaviy qadriyatlar, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr kabi fazilatlarni o'z ichiga oladi. Jadidlarning pedagogik merosi orqali o'quvchilarga milliy va diniy qadriyatlarni, adolat va halollik tamoyillarini o'rgatish – bugungi ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biridir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Jadidchilik harakati O‘zbekistonning ilmiy-ma’naviy taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Ushbu harakatning ilg‘or namoyandalari – Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Cho‘lpon kabi allomalar xalqni savodli qilish, ilm-ma’rifatga chorlash orqali taraqqiyotni ta’minlashga harakat qilgan.

Jadidlarning ma’rifiy g‘oyalari quyidagilarga asoslangan:

Ilm-ma’rifat va zamonaviy bilimlarga intilish – Behbudiy o‘z maqolalarida “Millatni o‘z qoloqligidan olib chiqishning yagona yo‘li – zamonaviy ilm olishdir” deya ta’kidlagan. Shu sababli, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ilmga bo‘lgan mehrni shakllantirish muhimdir.

Axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlar – Abdulla Avloniy “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida ta’limning asosiy vazifasi yosh avlodni axloqiy poklikka o‘rgatish ekanligini qayd etgan.

Ona tilini hurmat qilish va milliy ongni shakllantirish – Fitrat o‘z asarlarida milliy til va adabiyotning ta’limdagi o‘rnini muhim deb bilgan.

Sharq va G‘arb bilimlarini uyg‘unlashtirish – Jadidlar o‘z maktablarida G‘arbning ilg‘or pedagogik tajribalaridan foydalangan holda, sharqona tarbiyani saqlab qolishga harakat qilganlar.

Din va ma’naviyat uyg‘unligi – Jadidlar diniy ta’limning zamonaviy bilimlar bilan uyg‘unlashishi zarurligini ta’kidlaganlar.

Bugungi kunda ushbu tamoyillar zamonaviy ta’lim tizimi uchun ham dolzarb bo‘lib, ayniqsa boshlang‘ich ta’lim jarayonida keng qo‘llanilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Sharqona tarbiya – bu bolalarga axloqiy, diniy, ijtimoiy va milliy qadriyatlarni singdirish jarayonidir. Jadidlar tomonidan ilgari surilgan g‘oyalardan kelib chiqib, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga quyidagi tamoyillar asosida tarbiya berish lozim:

Axloqiy fazilatlarni shakllantirish

O‘quvchilarga yaxshi va yomon xatti-harakatlar haqida tushuncha berish.

Odob darslari va badiiy adabiyot orqali axloqiy qadriyatlarni singdirish.

International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd February, 2025

Mahmudxo'ja Behbudiy va Abdulla Avloniy asarlaridan foydalangan holda odob-axloq qoidalarini tushuntirish.

O'zlikni anglash va vatanparvarlik ruhini shakllantirish

Fitratning milliy g'urur haqidagi qarashlaridan kelib chiqib, bolalarni vatanparvarlikka undovchi mashg'ulotlarni tashkil etish.

Tarixiy siymolar hayoti bo'yicha hikoyalar o'qish va ular asosida suhbatlar o'tkazish.

Mehnatsevarlik va mas'uliyat hissini tarbiyalash

O'quvchilarga shaxsiy mas'uliyat va mehnatning ahamiyatini tushuntirish.

O'zbek xalq ertaklari va jadidlarning hikoyalaridan foydalanib, halollik va mehnatga muhabbatni shakllantirish.

An'analar va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligi

Raqamli texnologiyalar orqali jadidlarning ta'limga oid qarashlarini yosh avlodga yetkazish.

Gamifikatsiya (o'yin orqali o'qitish) yordamida tarixiy siymolar hayotini interaktiv tarzda tushuntirish.

Nutq madaniyati va mustaqil fikrlashni rivojlantirish

O'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun bahs-munozaralar tashkil etish.

Fitrat va Cho'lpon asarlaridan foydalanib, nutq madaniyatini shakllantirish.

Jadidlarning pedagogik yondashuvlari boshlang'ich sinf ta'limida ushbu tamoyillarni joriy etish orqali yosh avlodni ilm-ma'rifatga yo'naltirishda samarali natijalar berishi mumkin.

XULOSA VA MUNOZARA

Bugungi kunda jadidchilik g'oyalari boshlang'ich sinf ta'limi uchun dolzarb bo'lib qolmoqda. Jadidlarning ilm-ma'rifatga bo'lgan yondashuvi, sharqona tarbiya asoslari va innovatsion pedagogik yondashuvlari yosh avlodni har tomonlama kamolga yetkazish uchun muhim yo'nalish hisoblanadi.

Sharqona tarbiya nafaqat axloqiy fazilatlarni shakllantirish, balki o'quvchilarga mustaqil fikrlash, vatanparvarlik, o'zligini anglash va zamonaviy bilimlarni

International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd February, 2025

o'zlashtirish imkonini beradi. Shu sababli, maktab dasturlarida jadidlarning merosi va ta'limga oid g'oyalari keng joriy etilishi lozim.

Kelajakda innovatsion pedagogik yondashuvlar, interfaol dars usullari va tarbiya berish metodlari orqali yosh avlodda milliy g'urur va ilm-ma'rifatga bo'lgan qiziqishni oshirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Behbudiy M. (1913). Bayonoti sarguzasht. Toshkent: Maorif nashriyoti.
2. Avloniy A. (1914). Turkiy Guliston yoxud axloq. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2021 (qayta nashr).
3. Fitrat A. (1920). O'zbek yoshlariga. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Qosimova M., Sodiqov N. (2021). Jadidchilik va milliy ta'lim rivoji. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni – "2022-2026 yillarga mo'ljallangan ta'lim islohotlari strategiyasi", Toshkent, 2022.